

2012:16

Odarslövs kyrka – Demontering och avyttring av fast inredning

Antikvarisk medverkan 2011
Kerstin Börjesson

Rapport 2012:16

Odarslövs kyrka – demontering och avyttring av fast inredning

Antikvarisk medverkan 2011
Odarslövs socken, 1318
Lund
Skåne län

Kerstin Börjesson 2012

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2012 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
E-Rapport 2012:16

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Odarslövs kyrka – demontering och avyttring av fast inredning

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund till ärendet	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	5
Utförda åtgärder	6
Slutförvaring	7
Antikvariska synpunkter	7
Handlingar med relevans för ärendet	8
Bilagor	9

Odarslövs kyrka ligger i Lunds kommun i Skåne.

Kyrkan är belägen i ett öppet åkerlandskap några kilometer norr om Lunds tätort.

Inledning

I januari 2011 ansökte Lunds kyrkliga samfällighet genom fastighetsansvarig Börje Olsson och fastighetsingenjör Charlotta Lindahl om att demontera och avyttra inventarier från Odarslövs kyrka. De inventarier som ansökan gällde var ett antal lösa inventarier, altartavlan, orgelfasaden och samtliga bänkar i kyrkan. En del av de lösa inventarierna hade redan flyttats för att bättre kunna skyddas från stöld och klimatskador. Ansökan kompletterades med handlingar den 14 juli. Tillstånd till ansökan gavs genom beslut från Länsstyrelsen den 8 september samma år. Arbetet med att demontera delar av den fasta inredningen utfördes under hösten 2011. Nedmonteringen utfördes av Servicekuben i Lund. Ärendet slutbesiktigades i november samma år.

Bakgrund till ärendet

Odarslövs kyrka stängdes för besökare och som gudstjänstrum under 1990 på grund av sättningsprickor och faran för ras invändigt. Sedan 2002 är kyrkan avlyst men ägs fortfarande av Torns församling som ingår i Lunds kyrkliga samfällighet. Samfälligheten har sökt en köpare till kyrkan som har möjlighet att bedriva en verksamhet i kyrkan och ta vara på dess kulturhistoriska värden. För att möjliggöra en framtida verksamhet som inte är beroende av kyrkans fasta och lösa inventarier påbörjades en inventering av kyrkans inredning under våren 2011. I samråd med antikvarie gick man igenom lösa inventarier som ännu fanns på plats. Dessa flyttades till källaren under krematoriet på norra kyrkogården. Kyrkans orgelverk flyttades redan 2002 till Västra Hoby kyrka.

Vid tidpunkt för ärendets början fanns ännu bänkinredning, predikstol, altarring, altare och altaruppsats, dopfunt, nummertavlor och ett äldre altarkors kvar i kyrkan. Inventarierna var i gott skick utan allvarliga klimatskador eller skador orsakade av skadedjur eller dylikt.

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Odarslövs kyrka byggdes på 1100-talet men byggdes om till korskyrka vid mitten av 1800-talet. Artonhundratalets ombyggnad skedde efter ritningar av dåvarande domkyrkoarkitekten C. G. Brunius. Kyrkan erhöll ett för denne arkitekt typiskt utseende med rundbågade fönster- och dörromfattningar murade i flera språng med oputsat rött tegel. Kyrkans portar är troligtvis samtida med denna renovering och även kyrkans blyspröjsade fönsterbågar kan vara från samma tid. Det gamla medeltida koret revs och ett nytt byggdes till kyrkan samt tornets övre del byggdes om. Invändigt slogs nya valv med ribbor i oputsat tegel. Även kyrkans inredning nytillverkades i nygotisk stil med nya bänkar, predikstol, altarskrank, altarring, altare och altarkors. Av inredningen finns ännu det mesta bevarat bort-

sett från altarskrank och altaruppsats, altare. Predikstolen har sannolikt byggts om. Tornets spiraltrappa och nummertavlorna är troligen också från samma tid. Brunius altare och altarskrank ersattes 1936 av ett nytt med en altartavla målad av konstnären Gunnar John. Altartavlan har titeln ljusets seger över mörkret och föreställer Kristus återuppståndelse i mättade färger med Kristus siluett mot en soluppgång omgiven av återuppstående människogestalter. Nedanför Kristus syns en familj och ett äldre par som blickar upp mot Kristus.

Kyrkans orgel tillkom 1902 och orgelfasad samt läktare tillkom 1903-1905 efter ritningar av H. Sjöström. Golvet inne i kyrkorummet består av rött tegel i gångarna samt i koret och grå plattor av linoleum i bänkkvarteren. Av äldre inventarier fanns endast den medeltida dopfunten i sandsten kvar liksom fyra bänkgavlar från 1702 tillhörande herrskapsbänkar för Svenstorps gods som innehade patronatsrätten till kyrkan fram till 1921. Bänkgavlarna, med en utskuren dekor i relief med ett rikt akantusbladverk och vapensköldar, hade återanvänts på 1800-talets bänkinredning.

Utförda åtgärder

Kyrkans bänkar numrerades och monterades ned. Bänkvärmare hade redan tidigare tagits bort från bänkarna. I norra och södra korsarmen fanns 16 bänkar vardera och i vid mittgången fanns 14 bänkar på vardera sidan. Bänkarna var målade i ljusgrått med grönt ramverk i gavlarna och en mörkare grön nyans på listverket i bänkarnas ovan- och nedkant. Den kvarvarande predikstolen är målad i grått och den mörkare gröna färgen i ramverket kring speglarna. Altarringen är målad i grått.

Även orgelfasaden och orgelläktarens snickerier var målat i ljusgrått i flera nyanser. Orgelfasaden monterades ned i dess olika delar efter att ha numrerats för att kunna återmonteras. På orgelfasaden och orgeln har tidigare dokumenterats inskrifterna O H Wahlström, Örtofta samt Emil Andersson, Örtofta som får förmodas vara tillverkarna till orgelns snickerier. På orgeln fanns också en plakett med inskriften ”Änkefru Hanna Mårtensson Odarslöf no 6 skänkte denna orgel med dess läktare genom testamente den 19 nov 1899. Orgeln byggdes 1903 af Orgelbyggaren Eskil Lundén Göteborg”.

Fyra gavlarna till herrskapsbänkarna längst fram i mittgången monterades ned och togs om hand. Gavlarnas nuvarande färgsättning bör vara från 1936 då kyrkans bänkar byggdes om och målades om. Enligt länsstyrelsens beslut skulle gavlarna fortsatt förvaras inne i kyrkan men på grund av stöldriskan beslöt man efter samråd med länsstyrelsen att flytta dessa från kyrka.

Altaruppsatsen och altare bestod av ett ramverk av furu täckt med skivor av plywood och gråmålat. Bakom altaret och altarmålningen fanns en skåpsinredning av enkel karaktär. Även på altarets baksida fanns luckor till förvaring inne i

altaret. Skåpsinredningen togs inte om hand då denna inte ansågs ha något större kulturhistoriskt eller ekonomiskt värde. Altaret och altartavlan monterades ned i två delar. Altartavlan täcktes med bubbelplats och byggdes in i en specialbyggd trälåda för att skydda tavlan från stötar och enklare kunna flyttas.

Ett altarkors från 1800-talet stod ännu kvar inne i kyrkan i tornets vapenhus. Korset berördes inte av flytten.

Slutförvaring

Bänkinredningen, altaruppsatsen samt orgelfasaden fann ett nytt hem hos en svensk-estnisk församling, St Michaels församling, i ett kapell på Nargö i Estland som håller på att återuppbyggas. Övriga lösa inventarier som förvaras i källaren till krematoriet på norra kyrkogården i Lund. Gavlarna till herrskapsbänkarna som fanns inne i kyrkan förvaras än så länge på kontoret hos samfällighetens fastighetsingenjör efter godkännande av Länsstyrelsen.

Antikvariska synpunkter

Odarslövs kyrka är trots sin skadebild en utvändigt mycket välbevarad Bruniuskyrka med fönsterbågar, ytterport bevarade från 1800-talet. Exteriört har även taket lagts om men i övrigt framstår kyrkan som den gjorde vid ombyggnaden på 1860-talet. Invändigt har kyrkan genomgått större förändringar. De aktuella ändringarna berörde 1800-talets bänkinredning samt 1930-talets altaruppställning och orgelfasaden från 1900-talets början. Kvar av den fasta inredningen inne i kyrkorummets är ännu nummertavlor, altarring, dopfunt och orgelläktare.

Då kyrkobyggnaden ingår i en helhet med de fasta och lösa inventarierna hade det bästa varit om dessa kunde bevaras samlade i kyrkan. Då detta inte längre är möjligt har församlingen beslutat att avyttra de skrymmande fasta inventarierna som man inte längre har någon funktion för i kyrkan. Dessa kan förhoppningsvis få ny användning och bevaras i sin nya miljö. Övriga inventarier i församlingens ägo har tagits om hand för att bevaras för framtiden. De genomförda ändringarna kan sägas vara ett led i bevarandet då det kan öka möjligheten att ta kyrkan i bruk för nya ändamål än kyrkliga förrättningar och den traditionella gudstjänsten. Ur antikvarisk synpunkt är det positivt att predikstol, orgelläktare och altarring samt dopfunt ännu finns kvar i kyrkan som viktiga delar av kyrkorummets traditionella struktur. Det borttagna altaret hade en enkel karaktär och dess värde var kanske mer av symbolisk karaktär. Borttagandet av bänkinredningen har medfört den största förändringen i kyrkorummets och var också den del av inredningen som hade högst ålder och som även utgjorde del av den autentiska originalinredningen från 1860-talet. Bänkinredningen kan dock inte betecknas som unik då liknande bänkinredningar finns i många kyrkor. Herrskapsbänkarna har däremot ett viktigt person- och lokallhistoriskt värde för kyrkan.

För de bevarade lösa inventarierna och de borttagna fasta inventarierna, som fortfarande är i församlingens ägo, inte ska skingras eller förkomma är det viktigt att inventarieförteckningen fortgår och att inventariernas placering och skick kontrolleras i enlighet med Kulturminneslagen 4 kap.

Handlingar med relevans för ärendet

2011-01-10	Ansökningshandlingar Torns församling
2011-09-13	Beslut från Länsstyrelsen avseende demontering och avyttrande av fast inredning

Lund 2012-08-23

Kerstin Börjesson

Bilagor

Odarslövs kyrka före bortflyttning av den fasta inredningen. Långhuset.

Södra korsarmen vid före arbetets början.

Några av kyrkans lösa inventarier som flyttades innan demonteringen av den fasta inredningen började.

Altare och altarpopsats före arbetets början. Altarpopsatsens baksida var försedd med en enkel skåpsinrening.

Kyrkans dopfunt före arbetets början. Dopfunten är belägen vid mittskeppets norra sida och står ännu kvar på samma plats. Nummertablorna finns också kvar i kyrkan. Till höger syns altartavlan nedpackad och färdig för leverans till den nya församlingen.

Herrskapsgavlarna satt fastmonterade på de två främre bänkarna i långhuset.

Kyrkan under demonteringsarbetet.

Herrskapsbänkarnas bänkanvlar efter demontering. Till höger syns koret efter flytt av de borttagna inventarierna.

Långhuset sett mot väster efter borttagning av bänkar och orgelfasad.

Läktaren efter borttagning av orgelfasaden.

Kyrkan sedd mot öster från läktaren efter borttagning av altare, altaruppsats samt bänkar.

Kyrkan sedd mot norr efter flytten.

Regionmuseets E-rapportserie 2012

Kulturmiljö

1. Ruveröds kvarn – restaurering av kvarnbostaden, Riseberga sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2011
2. Helsingborgs konserthus – fasadrenovering, byte av dörrar och fönster samt renovering av skärmtak, Helsingborgs stad, AM, Maria Sträng, 2011
3. Kulturhistorisk värdering, återlämnade gravvårdar i Kvistofta församling, dokumentation, Kerstin Börjesson 2012
4. Norra Skrävlinge kyrkogård, vård- och underhållsplan, Norra Skrävlinge sn, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson 2012
5. Bäckaskogs kloster, Renovering bar och reception, Kiaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
6. Norra Åsums kyrka – värme, ljud och ljus, Norra Åsums sn, AM, Jennie Björklund, 2011-2012
7. Nyvång – bland kolboddar och hagtorn, Björnekulla och Västra Broby sn, DK, Ingela Blomé, 2012
8. Norrvinge kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Norrvinge sn, VP, Jennie Björklund, Kerstin Börjesson, Anna Rabow, Åsa Jakobsson 2012
9. Källs Nöbbelövs kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Källs Nöbbelöv sn, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
10. Örnäs 2011–2012, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
11. Stolen på Månses, Rekonstruktion av en stol, Vånga sn, PJ, Sven Vildegren, 2011
12. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2012
13. Eslövs station – ombyggnad för restaurang, Eslövs sn, AM, Kerstin Börjesson 2011-2012
14. Vallkärra kyrka – renovering av fönster och portar, Vallkärra sn, AM, Kerstin Börjesson 2011
15. Hjårsås kyrka – Omläggning av plåttak, Hjårsås sn, AM, Jennie Björklund, 2012
16. Odarslövs kyrka – demontering och avyttring av fast inredning, AM, Kerstin Börjesson, 2011

Förkortningar:

AF- antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt
FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning
PJ- projektrapport
VP- vårdplan
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggn-ark-dokumentation
BMU- byggnadsminnesutredning

